
Kommunale strategier for jordvern i Follo

Oppsummering av innspill fra åpent møte om jordvern 27. april 2023

31. AUGUST 2023
FOLLO LANDBRUKSKONTOR

Innledning

Kommunene Frogn, Nesodden, Nordre Follo, Vestby og Ås vedtok politisk høsten 2022 å samarbeide seg imellom for å utvikle strategier for jordvern.

Kommunene, ved Follo landbrukskontor, arrangerte et åpent medvirkningsmøte 27. april 2023 for å få innspill til strategiarbeidet fra næringsliv, institusjoner, lag, foreninger og innbyggere i kommunene. 55 personer deltok på møtet. Diskusjonene var basert på spesifiserte spørsmål. Møtet resulterte i mange innspill og forslag til arbeidet og til hvordan jordvernet kan styrkes.

I dette dokumentet presenteres en oppsummering av innspillene og forslagene.

Begrunnelsen for jordvern

Opgave: Hvorfor er jordvern viktig?

Matproduksjon

- Follo har landets beste jord for matproduksjon (matkorn, frukt og grønnsaker), potensiale for grønnsaksproduksjon er større enn det som utnyttes i dag
- Store sammenhengende jordbruksarealer preger store deler av Follo, og disse kan drives rasjonelt.
- Mindre områder kan pga. godt jordsmonn og klima benyttes til småskala grønnsaksproduksjon ol.
- Jordbruket og jorda i Follo har nærhet til store markeder, viktig å verne jord nær forbrukerne som etterspør maten vi produserer (kortreist).

Andre viktige funksjoner / økosystemtjenester

Karbonlagring

- Karbon i jordbruksjord er en stor reserve, viktig å bevare jordbruksarealer for å beskytte karbonlagre i jord

Biodiversitet, ivaretagelse av arter og kulturlandskap

- Jordbruksarealer og jordbrukslandskap er viktig for biodiversitet
- Jordsmonnet er grunnlaget for alt liv, å bevare jord er helt nødvendig
- Kulturlandskapet, blanding av jorder og skog er unikt og har en verdi

Vann

- Jordbruksarealer er viktig for vannregulering
- Vannhusholdningen i jordbruket med å ta vare på å skjøtte bekker, demme opp og lage små dammer til vanning er viktig.
- Det er stort sett vann tilgjengelig for jordbruksvanning, det gir jorda indirekte stor verdi

Klima

- Klimaendringer gjør verdens matproduksjon krevende og påvirker også oss, potensiale for god håndtering av endret klima er stort i Follo
- Kortreist mat betyr mer og mer, og er bra for klimaregnskapet

- Klimaendringer er krevende og påvirker oss, gjelder både produksjon av mat og flyktningestrømmer

Arealkonflikter

- Stor befolkning og nærhet til Oslo gir stort press på utbygging av både boliger, samferdsel og næring.
- Viktig med forutsigbarhet i jordvernet
- Arealets kvalitet (jord, fjell ol.) som bør være styrende for utbygging
- Follo er presskommuner, har den beste matjorda og en tett befolkning. Det er ekstra viktig å lykkes med jordvern. Området kan være en spydspiss for resten av landet
- Det er lett å selge og leie bort jord i dette området

Behov for strengere jordvern

- Det er viktig å markere et strengt jordvern i Follo overfor offensive utbyggere, vise at det ikke er fritt fram for å ta av jordbruksarealer
- Strategi for jordvern er viktig for å flytte utbygging til lavproduktive områder, en tydelig strategi har signaleffekt, f.eks overfor utbyggere
- Jordvernstrategi er viktig fordi den kan bidra til å tvinge veksten vekk, ved å være tydelig og konsekvent på hvor grensene for vekst skal gå
- Jorda trives best der den er, og bør ikke flyttes.
- Trenger et lovverk på nasjonalt nivå, kan ikke være opp til lokale politikere å følge opp jordvern.
- Politikere og planmyndigheter bør jobbe mer aktivt inn mot statlige myndigheter, og være mer på offensiven. De bør være hardere i klypa når det gjelder jordvern.

Faglig grunnlag og opplæring

- Viktig å ha et solid faglig grunnlag for politiske avgjørelser, må få fram verdien av jorda i Follo
- Samarbeid mellom kommunene i regionen er viktig
- Landbruk er en stor og viktig næring i Follo

Synlighet

- Jordvern og verdi av jorda for matproduksjonen er viktig også for å heve statusen for bonden og landbruket

Arealer ute av drift

- Det er økende omfang av arealer som det ikke kan søkes om tilskudd til, dette kan være årsak til at areal registreres som ute av drift

Dyrkbar jord og skog

- Dyrkbar jord er også viktig. Skogen i seg selv viktig og ikke nødvendigvis til å dyrke opp
- Nydyrking kan ikke erstatte eksisterende dyrka jord

Trusler

Oppgave: Hva er det som truer jordvernet?

Utbygging

- Sentrumsnær utbygging kan gi store inntekter

- Utbyggingspress privat, kommunalt og statlig (boliger, næring og transport, lager og logistikk)
- Landbrukets egen nedbygging, grunneiere som driver annen næring knyttet til gårdsbruk (lagring av maskiner og utstyr)
- Nasjonal transportplan, jernbaneanbygging og vei, infrastrukturbygging
- Knutepunktfortetting truer jordvernet og legger press på matjordarealer
- Stor befolkningsvekst
- Billigere å bygge på dyrka mark.
- Mulighet for nydyrking som avbøtende tiltak
- Bit-for-bit nedbygging og fragmentering av jordarealene

Landbrukets økonomi og forutsetninger

- landbruket krever store investeringer for å ha drivverdige enheter og ta vare på bygningsmassen
- Strukturendringene i landbruket er en trussel. Jorda drives av noen få. Og de andre får større avstand til jordbruket
- Bondens økonomi avgjørende
- At jorda blir liggende brakk er en trussel mot jorda.
- Feil bruk av jord kan føre til jordpakking, som igjen reduserer kvaliteten på jorda og er en trussel.
- Jord er verdsatt for lavt, lite oppmerksomhet om driveplikt
- Selvberging er ikke tilstrekkelig vektlagt i Norge. Trekker parallell til Finland som har stor oppmerksomhet på egenberedskap og matsikkerhet. Oljefondet og tankegangen om at vi bare kan kjøpe oss ut av kriser er problematisk.

Kunnskap og fagmiljø

- Politikere som ikke har nok kunnskap, både lokalt og sentralt
- For lite fagmiljø i kommunene
- Lovverket for jordvern er for dårlig
- For lite kunnskap blant befolkningen om betydningen av matjord og konsekvenser av utbygging - Kunnskap om jord og jordvern er ikke kunnskap alle har.

Annet

- Klima med stadig mer nedbør og utvasking av jord
- Skogvernet er i mange tilfeller en trussel mot jordvernet. Motstridende interesser i mange tilfeller.
- Solcelleparker kan i framtiden bli en trussel mot jordvernet
- Hyttebygging

Tiltak for å styrke jordvernet

Oppgaver: Hva bør kommunene gjøre for å styrke jordvernet?

Hva kan andre aktører bidra med for å styrke jordvernet i Follo-kommunene?

Kommunene

Driveplikt og jordvern

- Kommunene bør håndheve driveplikten strengere
- Interkommunalt samarbeid: Det er viktig at kommunene samarbeider om jordvernet. Kommunene bør ha like regler på tvers.

- Tydeliggjøre føringer for kommunal politikk. Det er et stort ansvar på lokale grunneiere og kommuner i dag. Det trengs tydeligere nasjonale føringer som tas ned i forpliktende kommunale retningslinjer som man må forholde seg til. De bør være juridisk bindende, og regionale myndigheter må følge med og sanksjonere.

Arealplanlegging

- Redusere potensielle konflikter med tettstedsnært/bynært landbruk i planlegging
- Mer fokus på langsiktighet i arealforvaltningen i kommunen
- Stille krav om 0-toleranse for å bygge ned matjord
- Kommunene bør bruke fagkompetansen på landbruk bedre
- Jord må verdsettes tydeligere i konsekvensutredninger
- Stoppe ukritisk vekst
- Unngå bit for bit-utbygging/nedbygging – fragmentering av landbruksareal

Samarbeid

- Mer og bedre samordning i kommunen: plan, juss, landbruk
- Både bønder/landbruksorganisasjoner og interesseorganisasjoner bør delta mer aktivt i planprosesser for å påvirke holdninger til jordvern
- Jobbe strategisk sammen med utbyggere for å utnytte flater på bygg, eks. tak til matproduksjon
- Nydyrking og flytting av matjord kan være svært dyrt for utbygger, mulig å forenkle prosessen

Informasjon

- Kommunene bør informere godt og det bør være gode karttjenester tilgjengelig for å se hva som er dyrket og ikke
- Kommunen kan vise frem landbruket vårt bedre, og løfte fram næringa
- Øke fagkunnskap i kommunen og hos innbyggere (bruk av skolehager ol.)

Regionale myndigheter

- Transport må ta større jordvernhensyn (statlige planer må ha større krav til jordvern)
- Nasjonal transportplan må være mye tydeligere på null aksept for nedbygging
- Det bør lages støtteordninger for smart landbruk og incentiver for mer effektivt landbruk
- Det bør arbeides for beredskapslager på nasjonalt nivå.
- Det bør settes en avgift (høy) ved omdisponering av dyrka jord
- Bøndene er trolig ikke flinke nok til å utnytte det dyrka jord. Kan det være noen tilskuddsordninger som stimulerer til å opprettholde dyrkingen av mindre jordstykker?

Næringsorganisasjonene

- Vi må heie på landbruket! Skryte mer av oss sjøl – synliggjøre verdien av landbruket.
- Bondelaget lokalt (og sentralt) har ofte engasjert seg og gitt uttale i samband med utbyggingssaker som omhandler jordvern, men opplever å bli overkjørt.
- Det aller viktigste er å formidle og spre kunnskap om jord og matproduksjon, matjordas betydning og viktigheten av jordvern.
- Landbruket må vise seg fram og åpne seg for folk. Svært positivt med åpen gård, besøksgårder, gårdutsalg, markedsdager for kortreist mat, osv.

Bøndene/grunneierne

- Landbruket må bygge ned mindre selv. Driftssenter er arealkrevende. Kanskje vi bør flytte slik virksomhet oftere ut fra tunet?
- Bedre økonomi i landbruket vil gi bedre vern av matjorda. Sterk effektivisering i landbruket med få aktive bønder er negativt mhp holdninger til jordvern.
- Landbruksoppgjøret aktualiserer spørsmålet. Om det lønner seg bedre å drive jordbruk så minker det incentivet til nedbygging.
- Driftsfellesskap - Kan det opprettes «klynger» som kan samarbeide om større arealer?
- Drive jorda!
- Vi må legge til rette for mer robuste gårdsenheter. Dagens rutiner for deling er kanskje ikke god nok for å sikre dette. Vi må vurdere dagens praksis for jordskifte.
- Grunneiere må være prinsippfaste og ikke gi etter for lokkende tilbud fra utbyggere. Utbyggere må «oppdras» til at matjord er «hellig». Myndighetene (menes antakelig statsforvalter, direktorat og departementer) må kjøre informasjonskampanjer overfor utbyggere.

Næringsaktørene /utbyggere

- Ha lovpålagt autoriserte eksperter som skal følge utbyggingsprosjekt med jordflytting, slik det feks er i Sveits.
- Få jordvern og ev. jordflytting inn i Ås kommune sitt Kvalitetsprogram for utbyggere.
- Eiendomsutviklere bør bidra mer ved å spille på lag med de andre aktørene
- Utbyggere kan promotere og passe på. Bli nevnt at Obos har forståelse for å bevare matjord, kunnskap og modeller for å leve.
- Kunnskap og føringer for utbyggere: Det er mange eiendomsutviklere som ikke skjønner hvorfor jordvern er viktig. De må få dette som en del av deres verdigrunnlag, eller få tydelige føringer de må forholde seg til. Ellers vil de fortsette å presse på grunneiere og politikere.
- Det må være enklere å koble behovet bonden har for å heve kvalitet på matjord/arrondering og markedet (de som genererer overskuddsmasser).

Folk flest

- Folk flest bør engasjere seg og skaffe seg kunnskap!
- Opplæring i barnehage, skole, hos politikere osv. Skolehage, andelslag, arbeidsplasser, en del av læreplanen.

På tampen - tips til strategiarbeidet (blå lapper overlevert arrangør)

- Merk stier rundt dyrka mark
- Samarbeid over kommunegrensene
- Innfør gebyr for bruk av dyrka mark
- Vedta strengere føringer i kommuneplaner
- Reguler områder som ikke er dyrkbare
- Differensier jordverns mål etter jordkvalitet, klima og arrondering.
- Lag samla arealplan for Follo
- Opprett hensynsone landbruk i KPA
- Sats på alt som involverer direktesalg (andelslandbruk, REKO ++)
- Vær tydelige og end opp med klare anbefalinger
- Spre kunnskap til folk flest og særlig de unge
- Still strengere krav ift. nedbygging av jord i konsekvensutredninger
- Stram inn på driveplikta

- Styrk kompetansen til politikerne
- Behov for statlig regelverk for jordvern
- Innfør krav om kompetansebevis / kurs for alle som skal flytte på matjord